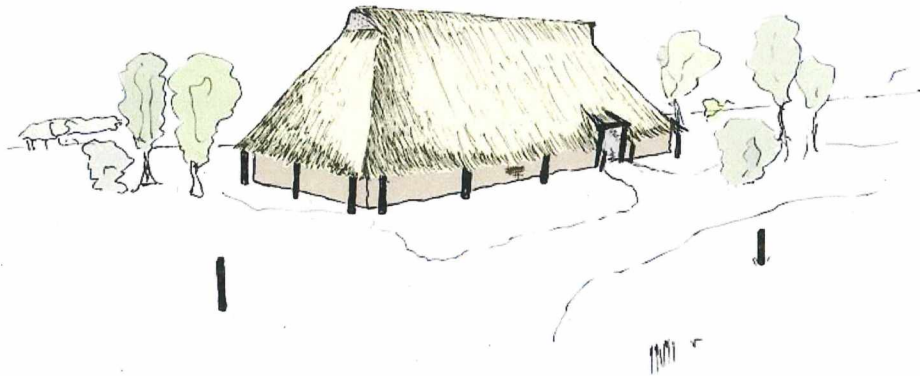

Archeologisch onderzoek

Aalter - Kerkhof

7 tot 27 februari 2006

J. HOORNE, D. VANHEE

J. Hoorne '06

KLAD-rapport 2
2006

Voorwoord

Dit rapport is een wetenschappelijke weergave van het archeologisch onderzoek – zowel terrein- als bureauwerk – dat bij het kerkhof van Aalter in het begin 2006 werd uitgevoerd door de Kale-Leie Archeologische Dienst. Gedurende enkele werkdagen tussen 7 en 27 februari werd het veldwerk afgerond, waarbij direct tijdens en na de opgraving met de verwerking gestart werd.

Voor een dergelijk klein onderzoek – zowel in tijdsduur als in oppervlakte – zijn de resultaten toch verbluffend. In het 25 bij 16m grote werkvlak werd een praktisch volledig hoofdgebouw uit de (Late Bronstijd tot) Vroege IJzertijd gevonden. Ondanks de slechte omstandigheden, zoals het extreme regenweer en de hoge grondwatertafel kon het onderzoek vrij vlug én grondig worden uitgevoerd, ook al omdat de gebouwsporen amper door latere oversnijdingen werden verstoord.

Bij deze wensen we in de eerste plaats de gemeente Aalter te danken voor de verleende medewerking. Daarnaast zijn we ook archeologen Wim De Clercq, Jean Bourgeois en Guy De Mulder (Universiteit Gent), Luc Bauters en Bart Cherretté (Provincie Oost-Vlaanderen) onze dankbaarheid verschuldigd voor hun expertise en advies.

Zoals bij elke opgraving waren ook ditmaal verschillende vrijwilligers van partij. Danny Verheyen, Liesbeth Messiaen en Liselot Claeys trotseerden het gure weer om samen met de KLAD-archeologen Johan Hoorne en David Vanhee de resten uit het verleden bloot te leggen en te onderzoeken.

Inhoud

Voorwoord	1
I. Inleiding	3
II. Situering	4
II.1. Geografische en bodemkundige ligging	4
II.2. Voorgeschiedenis	5
II.3. Tijds kader	5
II.4. Financieel kader	6
III. Archeologische voorkennis	7
IV. Methodologie	8
V. Resultaten	9
V.1. Inleiding	9
V.2. Recente verstoringen	10
V.3. Postmiddeleeuwse laag en grachten	10
V.4. Sporen uit de Metaaltijden	11
V.5. Bodemkundige sporen	17
VI. Synthese en conclusie	18
Bibliografie	19
Bijlage : Grondplan van de opgraving	21

I. Inleiding

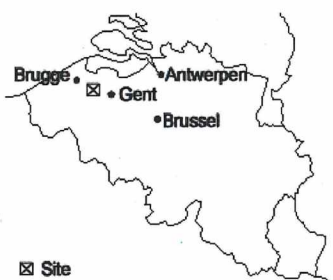
Gedurende enkele werkdagen tussen 7 en 27 februari onderzocht de Kale-Leie Archeologische Dienst een perceel vlakbij het huidige kerkhof van Aalter. Aangezien de gemeente dit perceel plant te gebruiken als uitbreiding van dat kerkhof met urnekelders, en de directe omgeving gekend is als archeologische site, drong een archeologisch noodonderzoek zich op.

In eerste instantie werden een drietal lange proefsleuven getrokken met behulp van de gemeentelijke kraan op het 51 bij 33m grote terrein. De resultaten daarvan waren van die aard dat een uitbreiding van het opgraafareaal moest komen. De archeologen van de KLAD konden rekenen op financiële steun voor het bijkomende kraanwerk. Het wetenschappelijk onderzoek werd uitgevoerd door de dienst vlak tijdens en na de opgraving. Het resultaat hiervan is dit rapport.

In dit document wensen we een beeld van het onderzoek zoals het gebeurde weer te geven. Het verslag is opgedeeld in verschillende delen. Zo stappen we van een situering in tijd en ruimte over op de praktische aangelegenheden. Na de archeologische verwachting en de gevolgde methodologie te hebben verduidelijkt gaan we over op de feitelijk gedane vondsten en de interpretatie ervan. In de conclusie sommen we alles nogmaals bondig op.

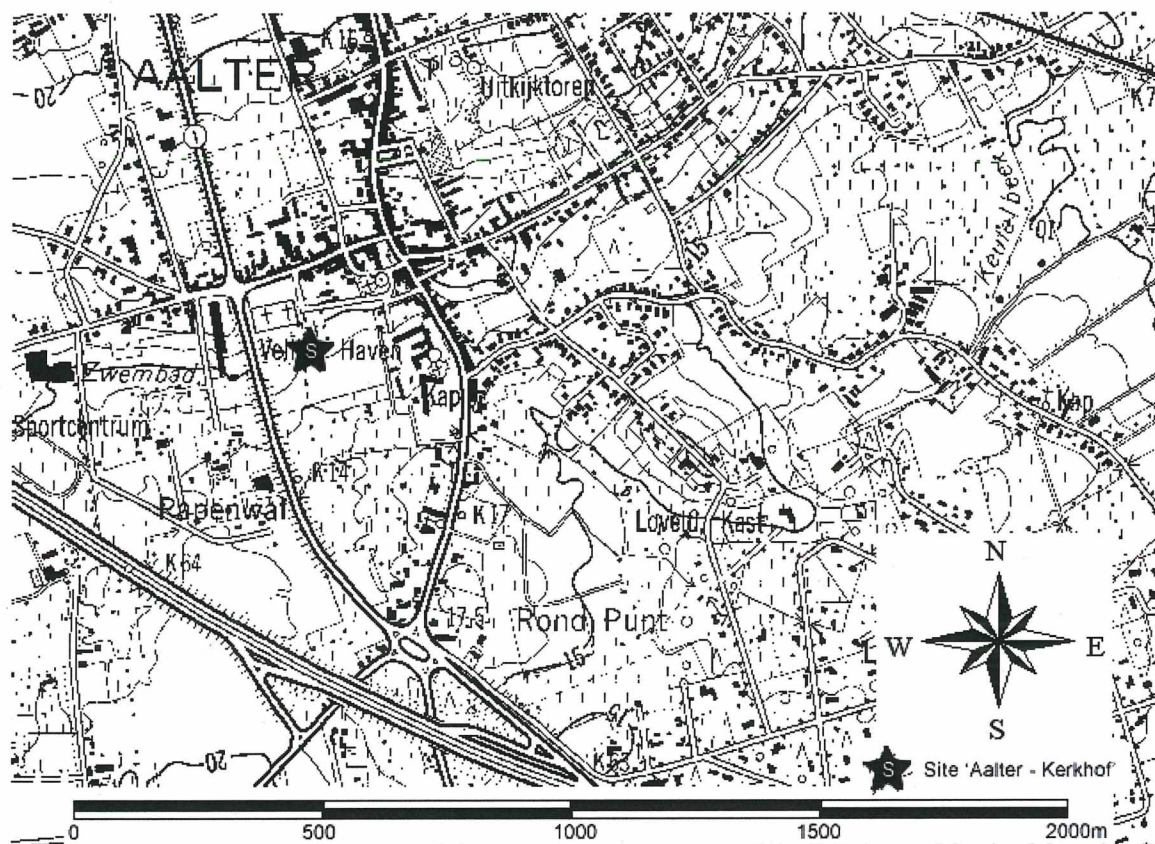
II. Situering

II.1. Geografische en bodemkundige ligging

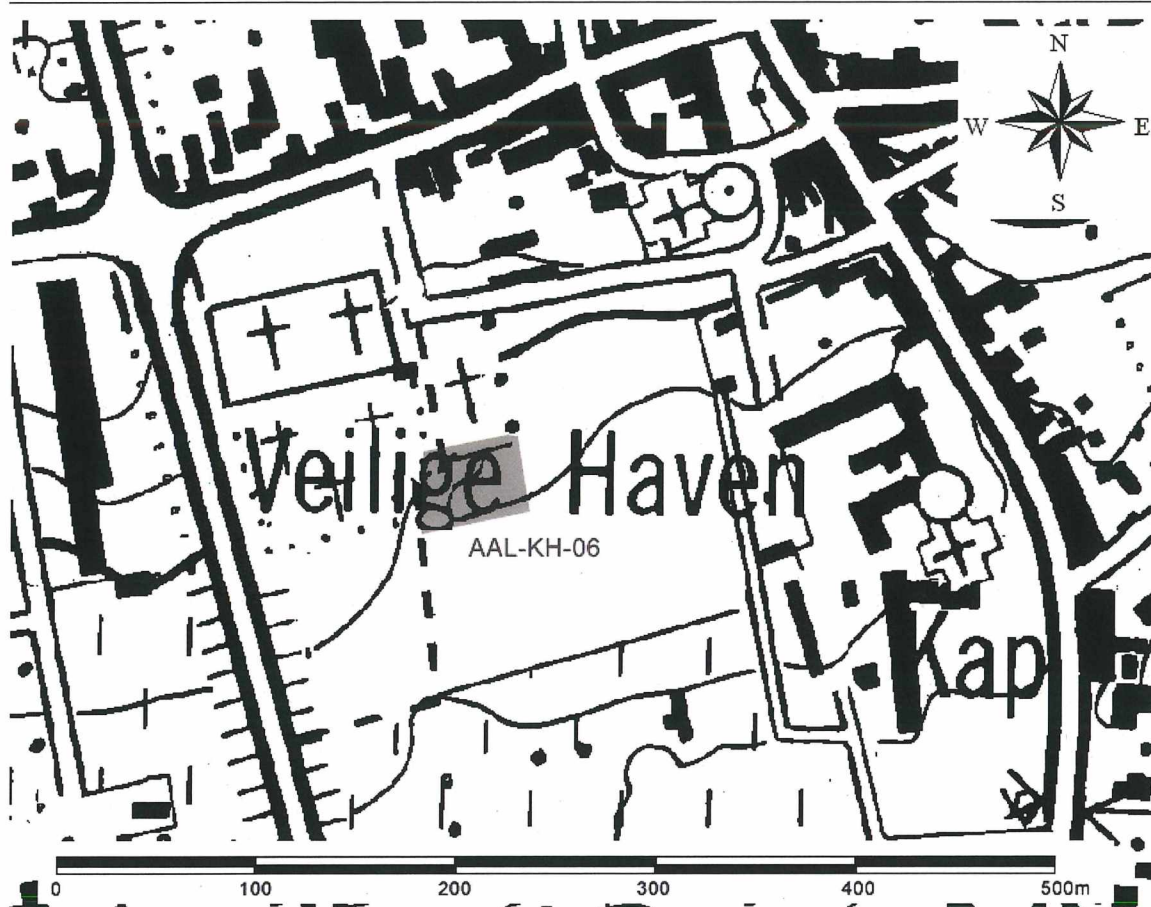

Figuur 1 : Situering
Aalter – Kerkhof

Het archeologisch onderzoek speelt zich af op een ongeveer 1600 m² groot perceel vlakbij de kerk van Aalter. Deze gemeente bevindt zich in de provincie Oost-Vlaanderen, vlakbij de grens met West-Vlaanderen. De site ligt niet ver van de E40 Kust – Brussel. Het terrein van 51 bij 33m sluit aan bij de zuidoostelijke hoek van het kerkhof en ligt vlakbij de grote parking. In het moderne kadaster voor Aalter gaat het om een deel van perceel 216, Afdeling 2, Sectie D. Bodemkundig gezien gaat het om Zdp (matig nat zand zonder profielontwikkeling) en voornamelijk Sdp (matig nat lemig zand zonder profielontwikkeling). Vlak voor het onderzoek was de site braakliggend akkerland.

Figuur 2 : Situering van het onderzochte terrein op een uittreksel van de topografische kaart

Figuur 3 : Gedetailleerd lokalisatieplan van de site

II.2. Voorgeschiedenis

Als intergemeentelijke dienst is de KLAD onder andere verantwoordelijk voor het behoud en beheer van het archeologisch patrimonium. Toen de gemeente begin 2006 liet weten dat de uitbreiding van het kerkhof tegen eind maart moest gerealiseerd worden, kon de dienst niet anders dan de geadviseerde archeologische terreinprospectie zo snel mogelijk uit te voeren.

II.3. Tijds kader

Zoals hierboven reeds vermeld liet de gemeente Aalter gedurende de winter de KLAD weten in maart 2006 te willen beginnen met de werken voor de uitbreiding van het kerkhof. Er restte dus weinig tijd om het onderzoek uit te voeren. Op 7 februari legden de intergemeentelijke archeologen drie lange proefsleuven parallel aan elkaar in de lengte van het terrein. Toen bleek dat er meer grond verzet zou moeten worden om de site deels op te graven, diende er gewacht te worden op het besluit van de gemeenteraad om deze kosten te dragen. Van woensdag 15 tot donderdag 16 februari werd het grootste deel van het terrein – vlak I – onderzocht. Op maandag 20 februari werd uiteindelijk de grote kuil in sleuf III opgetekend en gecoupeerd. Ter controle legde de dienst nog één lange sleuf aan op maandag 27 februari, om zeker te zijn dat er niets over het hoofd werd gezien. Het onderzoek hiervan werd binnen de dag afgewerkt.

Met de verwerking werd op de avond van 15 februari reeds aangevangen. Deze liep door tot 11 april, de afleverdatum van dit rapport.

II.4. Financieel Kader

Aangezien de bouwheer de gemeente Aalter is en het om een relatief kleine werf gaat werd het wetenschappelijk personeel van de KLAD aangewend. Intergemeentelijke archeologen Johan Hoorne & David Vanhee voerden het proefonderzoek en de opgraving uit met behulp van vrijwilligers Danny Verheyen, Liselot Claeys en Liesbeth Messiaen. Johan Vanlaecke, landmeter van het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed, kwam de sleuven, vaste punten en de percelen opmeten. De verwerking van de gegevens en de uitwerking tot dit rapport gebeurde door Johan Hoorne.

Het afgraven van de teelaarde werd tijdens de aanvankelijke proefsleuvenfase uitgevoerd door de gemeentelijke kraan. Het uitgraven van een werkvlak en een tweede sleuf, alsmede het dichtleggen moest gebeuren door een externe aannemer die beschikte over een rupskraan. Er werd besloten om de kostprijs zo laag mogelijk te houden en de gemeente Aalter verklaarde zich opnieuw bereid hiervan de kosten te dragen.

De wetenschappelijke kosten, zoals natuurwetenschappelijke dateringen en conservering van de mobiele archaeologicae, zijn dan weer voor de rekening van de dienst. Ook de materiaalkosten van het onderzoek zelf nam de KLAD op zich.

III. Archeologische voorkennis

Er was wel degelijk enige archeologische voorkennis van het plangebied voor de werken starten. Tijdens een werfcontrole bij de aanleg van de grote parking vlak ten zuiden van de kerk (en dus ten noordoosten van de site) werden wat vroegmiddeleeuwse nederzettingssporen gevonden door toenmalig provinciaal archeoloog Wim De Clercq (mededeling DE CLERCQ). De site ligt een 700-tal meter van de kuil uit de Late IJzertijd aangetroffen te Aalter – Warande (VANHEE & HOORNE 2006). Bovendien zijn er eveneens een aantal meldingen van oude vondsten uit de Metaaltijden in een iets ruimere straal.

De regio rond Aalter is wel bekend voor zijn grote archeologische potentieel. Uit alle tijdsvakken zijn er in de gemeente vondsten bekend. Het landschap moet dan ook een grote aantrekking hebben uitgeoefend op de mens in het verleden. Enkele voorbeelden zijn de reeds opgegraven sites van Aalter – Langevoorde (Wim De Clercq, Provincie Oost-Vlaanderen), Aalter-Brug – Noord (David Vanhee, Kale-Leie Archeologische Dienst), Het Aquafintraject Knesselare – Aalter-Brug (Johan Hoorne, Nele Eggermont, Jan Decorte & David Vanhee, Kale-Leie Archeologische Dienst); en de door luchtprospectie gekende sites zoals Aalter – Woestijne.

Concreet werd er dus vroegmiddeleeuwse aanwezigheid verwacht, maar in de archeologie is het echter steeds noodzakelijk met alle mogelijkheden rekening te houden.

IV. Methodologie

Het is niet de bedoeling om in dit hoofdstuk archeologie als wetenschap te ontleden en zijn specifieke methodes toe te lichten, daarvoor bestaan genoeg handboeken (o.a. RENFREW & BAHN 2000; BOURGEOIS 1999). Dit deel bestaat louter om de gehanteerde methodologie tijdens het project weer te geven.

Het is de bedoeling om op het terrein een uitbreiding van het kerkhof te realiseren. Dit houdt ondermeer in dat er urnekelders worden gemaakt. Vandaar dat het terrein voor de werken archeologisch onderzocht diende te worden.

In eerste instantie werd een verkennende fase uitgevoerd. Deze bestond erin het terrein af te speuren met lange zoeksleuven om zo de archeologische potentie te bepalen. Er werd gekozen om in de lengte van het terrein drie parallelle 40-tal meter lange sleuven van een kraanbak (2m) breed aan te leggen. Hierdoor werd zo'n 15% van het totale terrein opengelegd, waardoor een betrouwbaar beeld werd verkregen van wat er te verwachten viel.

In een volgende fase werd besloten om de gemeente niet extra op kosten te jagen en daarom enkel de meest interessante zones open te leggen, ook al gezien de diepte van het werkvlak, die inhield dat er ongeveer 80 a 90cm van de bovenste grond diende weggegraven te worden. Uiteindelijk werd tussen de noordelijke perceelwand en sleuf II een opgravingsvlak van ongeveer 23 bij 16m opengelegd en onderzocht. Ter hoogte van sleuf III werd al tijdens de eerste fase een uitbreiding van 4 bij 2,5m gemaakt voor het onderzoek op een grote kuil. Tijdens het openleggen van het grote opgraafvlak werd onmiddellijk beslist om ook het tracé van een gracht te volgen, alsmede een kijkvenstertje open te leggen om enkele paalsporen nader te bekijken.

In de finale fase werd tijdens het terug vlak leggen van het terrein nog een allerlaatste lange sleuf gegraven tussen sleuf II en III, om ons er van te vergewissen dat er zeker niets over het hoofd werd gezien.

Externe factoren speelden natuurlijk ook een grote rol. Naast erg koud, waren de omstandigheden ook bijzonder nat te noemen. Niet alleen de grondwatertafel stond erg hoog, ook het extreme regenweer zorgde voor wat waterhuishoudingsproblemen. Het mag duidelijk zijn dat de gegevens erin voor zorgden dat bepaalde zones niet onderzocht konden worden, toch werd het terrein grotendeels onder handen genomen.

De gevolgde methodologie op het terrein was de standaardvorm die tegenwoordig op veruit de meeste sites wordt gevolgd. Na machinale afgraving met de kraan, werd het vlak opgeschaafd met de schop, het grondplan werd ingetekend, er werden coupes uitgezet op de sporen, die dan ook werden ingetekend. De schaarse vondsten werden in genummerde zakjes gestopt, en houtskoolstalen in lege filmroltjes. Foto-opnames werden gedurende heel het proces gemaakt.

V. Resultaten

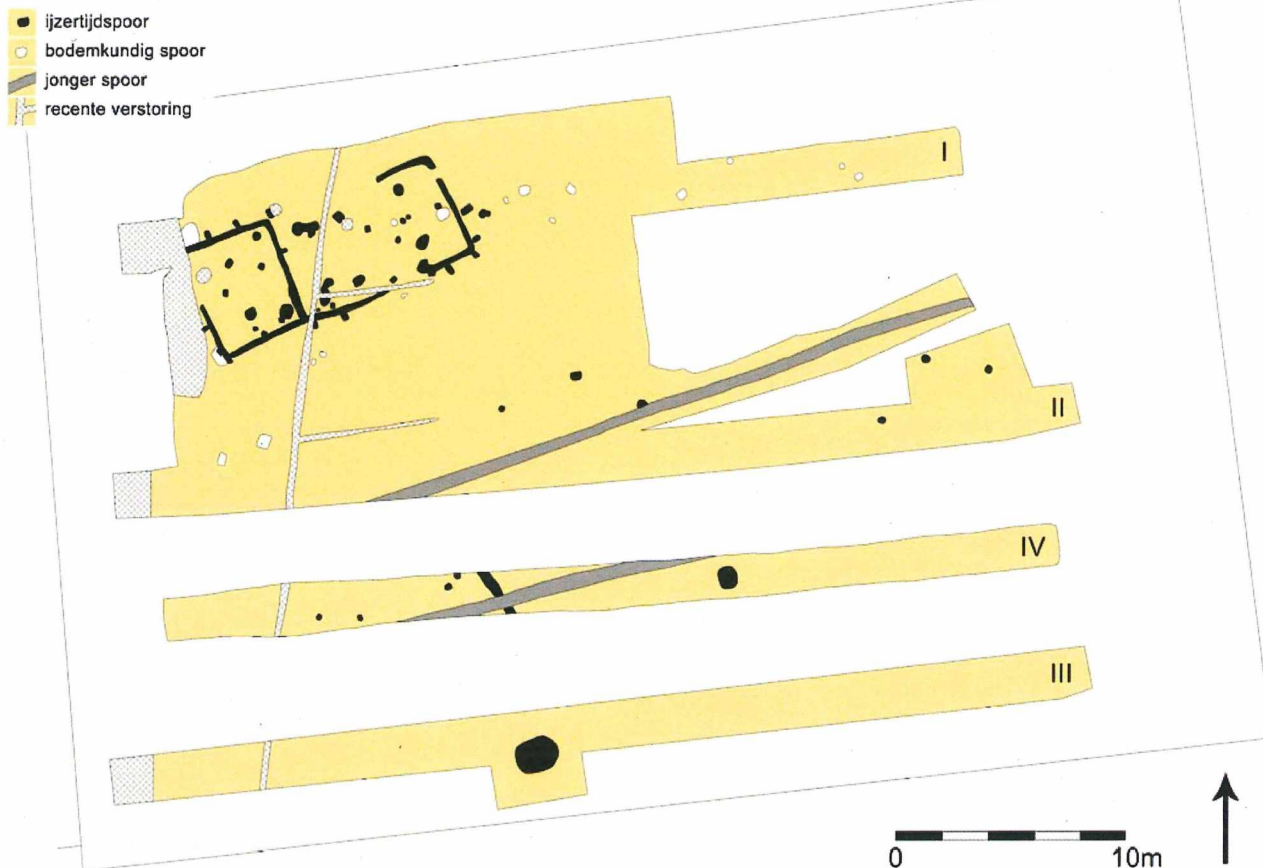
V.1. Inleiding

Voor een dergelijk beperkt onderzoek, zowel in tijd als in ruimte, zijn de resultaten niet meer of niet minder dan verbluffend. Er werden grosso modo 2 archeologische periodes vastgesteld, naast recente verstoringen. De meeste aandacht zal gaan naar de meest prominent aanwezige structuur : een hoofdgebouw.

Op het terrein werden enkel grondsporen waargenomen. Dit zijn verkleuringen van de bodem op de plaats waar de moederbodem ooit verstoord werd. Tussen de dierlijke en plantaardige verstoringen in, zijn het de antropogene sporen die voor de archeologie belangrijk zijn. Er zijn verschillende klassen van grondsporen naargelang hun functie. Zo zijn er paalsporen (waar ooit een paal heeft gestaan), kuilen, grachten, waterputten, enz. Verschillende van deze sporen kunnen in verband staan met elkaar en zo een structuur vormen.

De vondsten of mobiele archaeologicae bestaan praktisch exclusief uit scherven van aardewerken potten.

Aalter - Kerkhof
Kale-Leie Archeologische Dienst 2006

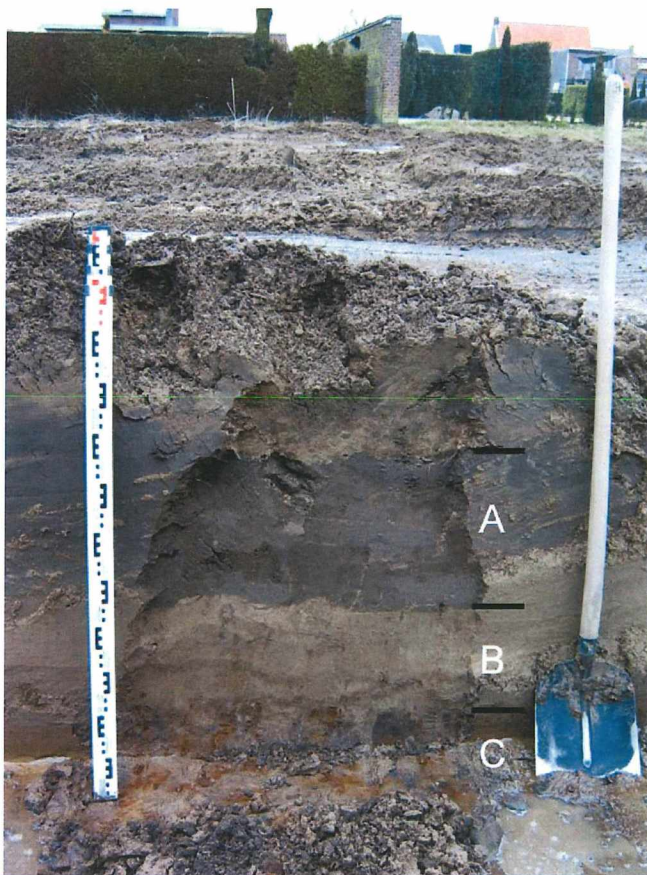

Figuur 4 : Grondplan van alle sleuven, het vlak en alle waargenomen sporen

V.2. Recente verstoringen

Verspreid over het terrein vinden we enkele zeer recente verkleuringen die duiden op graafwerkzaamheden. Vooral in het uiterste westen van de site werkt ze over de gehele lengte zeer verstoring. Wellicht hebben ze te maken met rioleringswerken. Enkele kuilen in het noordwesten zijn mogelijk iets ouder. En een drainagesysteem bestaande uit een lange aardewerken pijp met duidelijke aanleggleuf met daarop min of meer haakse tracés doorsnijdt het terrein.

V.3. Postmiddeleeuwse laag en grachten

Figuur 5 : Terreinopname van het bodemprofiel

Reeds bij de eerste meters van het afgraven werd duidelijk dat er tussen de ploeglaag en de moederbodem nog een laag aanwezig was. Terwijl de ploeglaag meestal een 40 tot 50 cm dik was (laag A op figuur 5), bedroeg de dikte van laag B meestal een 30 tot 40 cm. De ongeschonden moederbodem (laag C) bevond zich dus ongeveer 70 tot 90 cm onder het maaiveld.

De laag deed erg zandig aan en was beigegeel tot gebroken wit. Mogelijk gaat het om een ophogingsfase of een soort tweede ploeglaag. Wat betreft datering tasten we niet helemaal in het duister, daar er een vrij karakteristieke scherf met glazuur uit te voorschijn kwam. Wellicht gaat het om een postmiddeleeuwse fase van gebruiksname van het terrein.

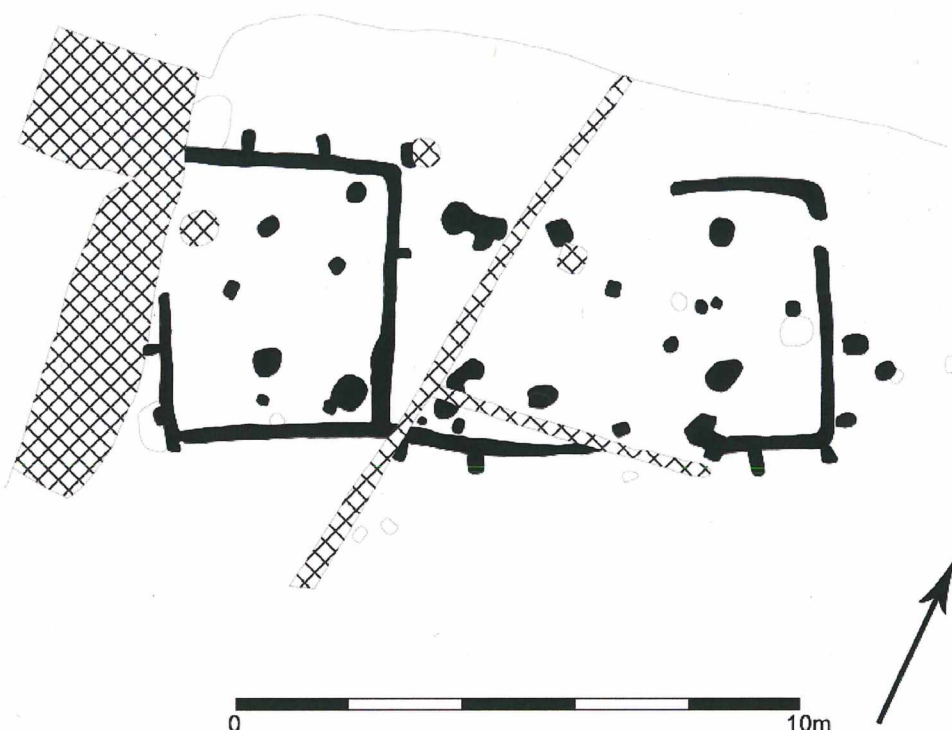
In sleuf II werd er een grachttracé opgemerkt met een identieke vulling als die van laag B. Dit traject werd gevolgd en het bleek te gaan om een zeer rechtlijnige en regelmatige structuur die maximaal nog een 30 cm diep ging.

Bij het trekken van een bijkomende controlesleuf (sleuf IV) werd duidelijk dat parallel aan de bovenvermelde gracht eveneens een grachttracé liep met een gelijkaardige vulling. De afstand tussen de twee bedraagt exact 6 m, wat mogelijk een aanwijzing is dat het om een oud en tegenwoordig in onbruik geraakt wegtracé zou kunnen gaan.

V.4. Sporen uit de Metaaltijden

In sleuf I werden tijdens de verkenningsfase een wandgreppel met aangrenzende paalsporen ontdekt. Direct werd vermoed dat het om een gebouw zou gaan, maar de vrees was groot dat het grotendeels naar het westen zou liggen en dus verstoord zou zijn. Gelukkig bleek deze vrees ongegrond en tijdens het openleggen bleek dat er zich binnen het opgravingsareaal een volledig hoofdgebouw ophield.

Gebouw I.A

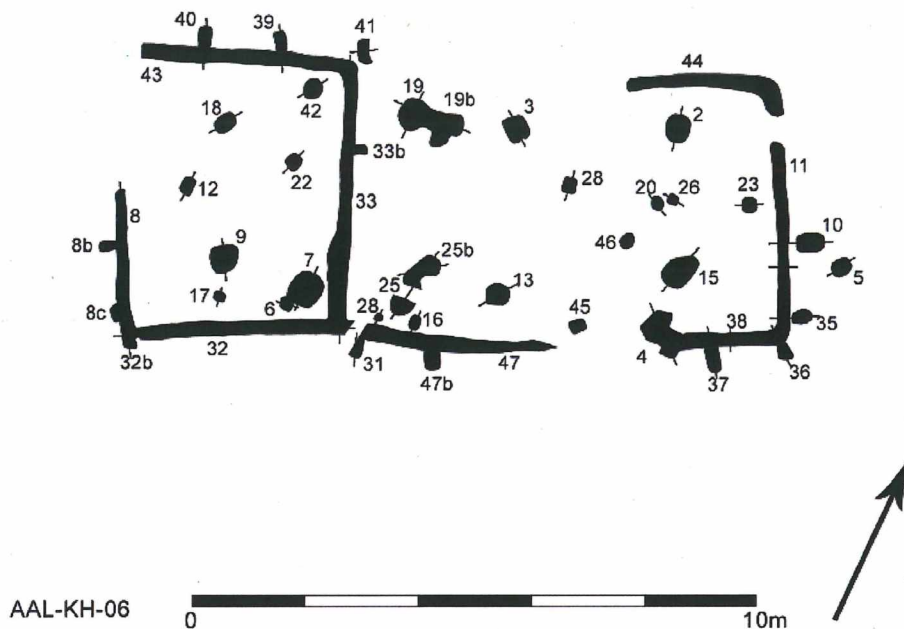
Figuur 6 : Gebouwplattegrond uit de Metaaltijden

De structuur bestond uit een aantal paalsporen en standgreppels en was optimaal bewaard. Slechts enkele recente sporen verstoren het beeld, het gaat om de drainagepijpen, enkele kuilen en een grotere afgegraven zone aan de westelijke korte zijde. Het bleek een enorm voordeel te zijn dat er niet meer archeologische sporen aanwezig waren, zo is de gebouwplattegrond direct zichtbaar zonder dat er tussen verschillende paalsporen moet naar gezocht worden, zoals dikwijls het geval is. Het gaat dus om een uiterst betrouwbaar exemplaar.

Constructie en vondsten

Paalsporen I.2, I.3, I.4, I.5, I.6, I.7, I.9, I.10, I.12, I.13, I.15, I.16, I.17, I.18, I.19, I.19b, I.20, I.22, I.23, I.25, I.25b, I.26, I.28, I.31, I.35, I.36, I.37, I.39, I.40, I.41, I.42, I.45 en I.46 en wandgreppels I.8, I.11, I.32, I.33, I.38, I.43 en I.44 maken deel uit van de constructie die ongeveer 12 bij 5m. Ze vertonen qua vulling en kleur een grote homogeniteit : het gaat steeds over een bruinigrijze onderaan meer donkere zandige vulling.

Paalsporen I.18, I.9, I.42, I.7, I.19/I.19b, I.25/I.25b, I.3, I.13, I.2 en I.15 lijken groter en dieper te zijn dan de rest van de sporen. Bovendien liggen respectievelijk sporen I.18, I.19/I.19b, I.3

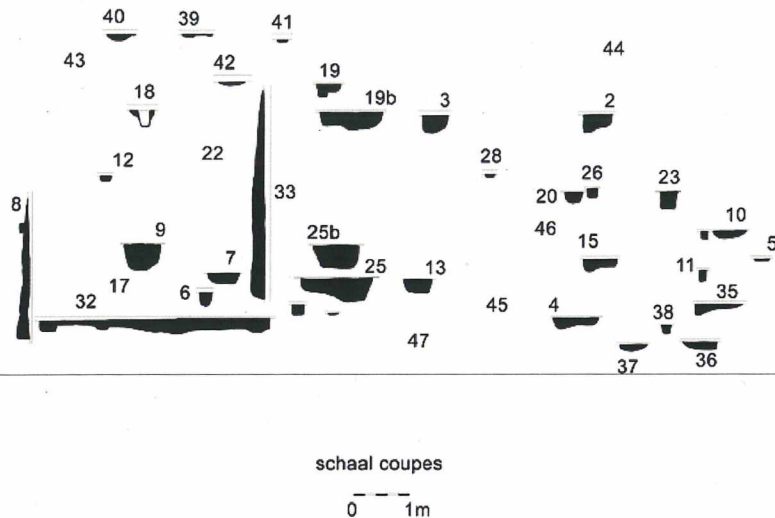

Figuur 7 : Grondplan van het gebouw met spoornummers

en I.2; en sporen I.9, I.25/I.25b, I.13 en I.15 op één lijn waarbij de palen paarsgewijs over de twee lijnen geschikt zijn. Blijkbaar vormen ze telkens per vier voor een grote rechthoek van ongeveer 3 bij 2,5m, waarbij de 2 grote rechthoeken op ongeveer 1m van elkaar verwijderd liggen. Dit is een dragende constructie. Aan palen I.19 en I.25 werden wellicht wel aanpassingen gemaakt, en hoe sporen I.7 en I.42 in het plaatje passen is niet geheel duidelijk, mogelijk zorgden ze voor een bijkomende steun aan de constructie of werden ze geplaatst om er een verdieping op te laten rusten.

De wandgreppels zijn niet altijd even duidelijk herkend op het terrein. Het gaat om sporen I.8, I.11, I.32, I.33, I.38, I.44 en I.47. Door de weersomstandigheden kon de wandgreppel langs noordelijke zijde slechts zeer gedeeltelijk onderzocht worden, waardoor het ook niet duidelijk is of er een wandgreppel aanwezig was of niet. Er zijn twee grote 'ruimtes' te herkennen aan de hand van de wandgreppels. Het gaat om een westelijke kleine rechthoek van ongeveer 5 bij 4m en een oostelijke zone van 5 bij 8m. De hoogteopnames suggereren dat de onderbrekingen in het grondplan en de verschillende bewaarde dieptes van de wandgreppels niet enkele te verklaren zijn door het dieper afgraven van de ene zijde, het lijkt erop dat de zuidelijke kant sowieso dieper gefundeerd was. Dit heeft mogelijk te maken met de helling van het terrein.

De wandgreppels werden op een aantal plaatsen langs de buitenkant van het gebouw geflankeerd door aansluitende paalsporen (I.8b, I.8c, I.10, I.31, I.32b, I.35, I.36, I.37, I.39, I.40, I.41 en I.47b) die er op wijzen dat ook de wand een dragende functie had. Op één plaats in de zuidelijke lange wand is er mogelijk een onderbreking op te merken in de wand. Deze zou dan geflankeerd worden door een redelijk zwaar paalspoor (I.4) en aan de andere kant spoor I.45. Door de recente drainage die dwars door deze zone loopt kunnen we niet geheel zeker zijn maar het gaat wellicht om een opening of deur van het gebouw met een breedte van ca. 1m. Bij de wandgreppel (I.33) die het gebouw schijnbaar in twee verdeeld is

Figuur 8 : De coupes van de verschillende sporen horend bij het gebouw, waarbij de hoogste lijn gelijk staat met 18,085m TAW

het mogelijk dat er eveneens een doorgang of deur aanwezig was. Enkele indicaties zijn paalspoor I.33b dat in de wandgreppel zit, en de verbreding van diezelfde wandgreppel in het zuidelijke deel. bovendien ligt er aan de binnenkant van de kleine ruimte eveneens een paalspoor zonder duidelijke functie (I.22). Een bijkomend argument pro is dat deze veronderstelde doorgang centraal in de wand zou zitten. Het blijft echter bij gissingen. Meer ingangen waren of zijn niet detecteerbaar vanwege de slechte onderzoeksomstandigheden.

Aardewerkvondsten afkomstig uit sporen horend tot de constructie wijzen op een datering in de Vroege IJzertijd (800/700 tot 500/450 v.C.) alhoewel ze eventueel ook uit de Late Bronstijd of een vroege fase van de Late IJzertijd kunnen stammen. Vrij opvallend is dat de geringe hoeveelheid scherven vrijwel uitsluitend uit de oostelijke zware dragers – I.19, I.19b, I.3, I.2 en I.15 – komt. Een uitgebreidere bespreking van het aardewerk vindt u in een later hoofdstukje.

reconstructie

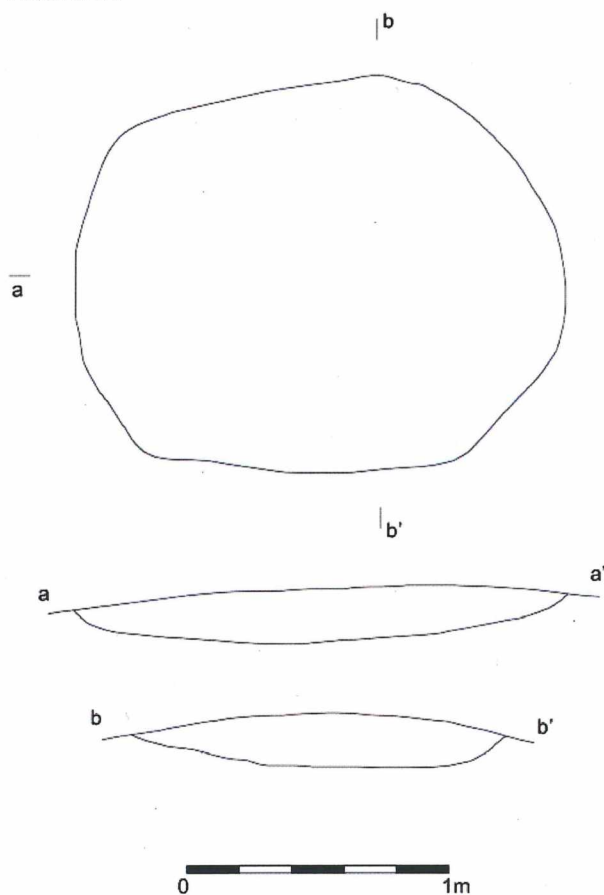
De aangetroffen plattegrond is duidelijk afkomstig van een gebouw, die kan geïnterpreteerd worden als zijnde een hoofdgebouw. De constructie suggereert een drieschepige indeling waarbij het dak niet enkel gedragen wordt door twee parallelle rijen van vier zware dragers maar eveneens door de wanden die gesteund worden door paalsporen. Waar de nok zich situeert bevinden zich in de uiterste oostelijke zijde en aan de westelijke zijde tegen de wand telkens een centraal paalspoor die deze mogelijk bijkomstig steunt. Het dak is wellicht een zadeldak, omdat ook de korte zijden een dragende functie hebben.

De tweedeling die geconstateerd wordt door de wandgreppels is niet eenvoudig te interpreteren. Deze kan bijvoorbeeld wijzen op een méérfasigheid in aanleg – waarbij bijvoorbeeld eerst de oostelijke ruimte werd aangelegd en pas na een tijd de kleinere westelijke ruimte werd bijgevoegd – alhoewel dit absoluut niet onderbouwbaar is. Het kan eveneens gaan om een indeling in de boerderij tussen verschillende ruimtes met mogelijk

andere functies. Soms wordt in deze context verwezen naar een stalruimte voor het vee en een leefruimte voor de mensen. In de zuidelijke lange wand werd mogelijk een deuropening aangetroffen, en de wandgreppel die het onderscheid maakt tussen oostelijke en westelijke ruimte vertoont vage aanwijzingen dat hier eveneens een doorgang was. Twee paalsporen (I.7 en I.42) vormen misschien indicaties dat er een verdieping werd aangelegd. En ook sporen I.19/I.19b en I.25/I.25b wijzen erop dat er verbouwingen of lichte aanpassingen zijn gebeurd aan de constructie.

Samenvattend gaat het dus om een 5m breed en 12m lange boerderij met binnenin een opdeling waardoor een 4 en een 8m lange ruimte ontstond. De constructie was drieschepig met ook dragende wanden wat wijst op een zadeldak. Dit dak bestond wellicht uit stro of riet, terwijl de wanden mogelijk waren opgebouwd uit vlechtwerk bestreken met leem of mogelijk planken, de dragende constructie bestond wellicht uit zware balken¹.

Kuil III.1

Figuur 9 : Kuil III.1 in grondplan en in dwarsdoorsnede

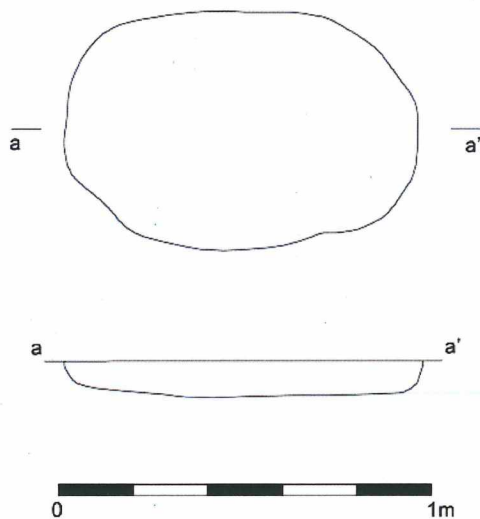
In de eerste proefsleuf die getrokken werd, was een grote donkere verkleuring zichtbaar. Omdat deze doorliep buiten de sleuf werd deze direct uitgebreid. Het onderzoek op deze kuil moest geschieden in een half met water gevulde sleuf. De opgravingomstandigheden waren dus verre van ideaal.

Het bleek om een afgerond rechthoekige tot ovale verkleuring van ongeveer 1,9 bij 1,5m. Door de overvloedige regen en het grondwater moest het vlak lichtjes bol gezet worden om te kunnen ontwateren en vervolgens couperen. Over de wanden valt niet veel te zeggen maar het gaat om een min of meer vlakke bodem en een bewaarde diepte van 20cm in het midden. De vulling was erg donker, donkergrijs tot zwart. Verschillende stukken aardewerk die overeenkomsten vertonen met het aardewerk uit het gebouwplattegrond werden gerecupereerd.

Wellicht gaat het om een kuil die behoort tot het erf van de opgegraven boerderij. De structuur ligt er op een afstand van ongeveer 20m vanaf. De functie is niet te achterhalen.

¹ Een reconstructietekening van het mogelijk uitzicht van dit gebouw is te vinden op de voorpagina.

Kuil IV.1

Figuur 10 : grondplan en dwarsdoorsnede van kuil IV.1

In de extra controlesleuf werden een aantal sporen opgemerkt die wellicht eveneens tot de fase 'Vroege IJzertijd' horen. Eén ervan was een afgerond rechthoekige tot ovale kuil met een maximale diameter van ongeveer 1m, waarbij de kleinste doorsnede ongeveer 65cm bedraagt.

Het spoor was niet diep bewaard – slechts een 5- à 10-tal cm – maar had ontegensprekelijk een vlakke bodem. De vulling was donkergrijs en bevatte naast een stuk natuursteen ook wat ceramiekscherven, die een datering in de metaaltijden bevestigen.

De functie van deze kuil is net zomin de functie van kuil III.1 te achterhalen, toch behoort ze wellicht tot het erf waar ook de voorgaande kuil en het gebouwplattegrond deel van uit maken.

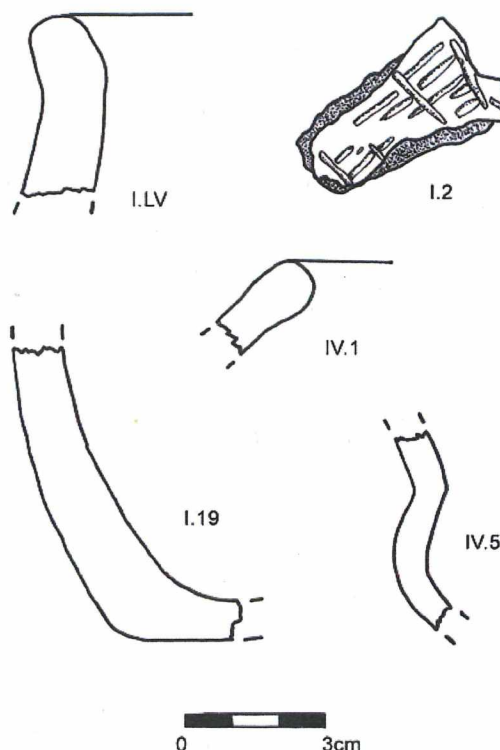
Losse sporen

Verspreid over het terrein – zowel in het vlak als in de sleuven – werden sporen aangetroffen die niet aan een structuur konden worden toegewezen. Het gaat om een tiental paalsporen in sleuf II en IV en een greppel in die laatste sleuf. Wellicht behoren ze eveneens tot het erf en gaat het om losstaande palen of onderdelen van bouwttjes die niet herkend werden.

Aardewerk

In totaal werden in alle sporen die wellicht tot de fase horen met het gebouwplattegrond 32 scherven aardewerk aangetroffen. Het gaat daarbij om 2 randfragmenten, 1 bodem en 29 wandfragmenten. Van dit totaal bevonden 13 scherven zich in de verschillende gebouwssporen, waaronder ook de bodemscherf en de versierde scherf.

Het aardewerk is handgemaakt en verschaald met schervengruis en organisch materiaal. De bakking is overwegend reducerend (met af en toe oxiderende eindfase) en het aardewerk is matig broos tot matig hard.

Figuur 11 : Het aardewerk uit de Metaaltijden

Eén scherf vertoont een versiering, maar het is niet duidelijk of het om vingerindrukken of om ingekraste patronen gaat, toch lijkt die laatste methode meer waarschijnlijk. Een wandfragment verraad een bol lichaam met een uitstaande hoge rand. Een aantal scherven zijn aan de buitenkant besmeten.

Het totaal van vormen, techniek en afwerking neigt naar de Vroege IJzertijd alhoewel het een zeer klein complex is om uitspraken over te doen. Bij voorlegging aan specialisten J. Bourgeois, W. De Clercq en G. Demulder (UGent) waren de meningen respectievelijk (Late Bronstijd –) IJzertijd, Vroege IJzertijd en een late fase van de Late Bronstijd – Vroege IJzertijd.

Uitsluitsel over de datering zal er moeten komen met behulp van de natuurwetenschappen. Verschillende ¹⁴C-stalen werden genomen uit het gebouw, en zullen hopelijk klaarheid scheppen in de nabije toekomst.

Vergelijking

Volledige of reconstrueerbare gebouwplattegronden uit de Late Bronstijd en Vroege IJzertijd (ca. 1200 – 500 v.C.) zijn in Vlaanderen vrij schaars. In totaal gaat het om een vijftal verschillende sites waar (delen van) gebouwplattegronden werden ontdekt.

Uit de *LATE BRONSTIJD* stammen een drietal sites. Te *Brugge-Sint-Andries – Refuge* werd een drieschepig vermoedelijk 18m lang en 7m breed vrij slecht bewaard gebouw gevonden (BOURGEOIS et al. 2003 : 179, 265-266; HOLLEVOET & HILLEWAERT 1998 : 194²). Een oudste fase te *Sint-Gillis-Waas – Reepstraat* bestond ondermeer uit een drieschepig gebouw met langs één kant een afgeronde zijde van ongeveer 12 bij 6,5m (BOURGEOIS 1991; BOURGEOIS et al. 2003 : 179, 270-271). Te *Sint-Denijs-Westrem – Vliegveld* werden dan weer enkele tweeschepige exemplaren opgegraven. Ze hebben afmetingen van respectievelijk 9 bij 5,5m en 12 bij 6m. Deze laatste wordt in het opgravingsverslag en andere literatuur vaak vermeld als bestaande uit twee fases. Mogelijk werd daar ook een flard van een trapezoïdaal gebouw van minstens 6 bij 4,5m ontdekt (BOURGEOIS & BAUTERS 1993).

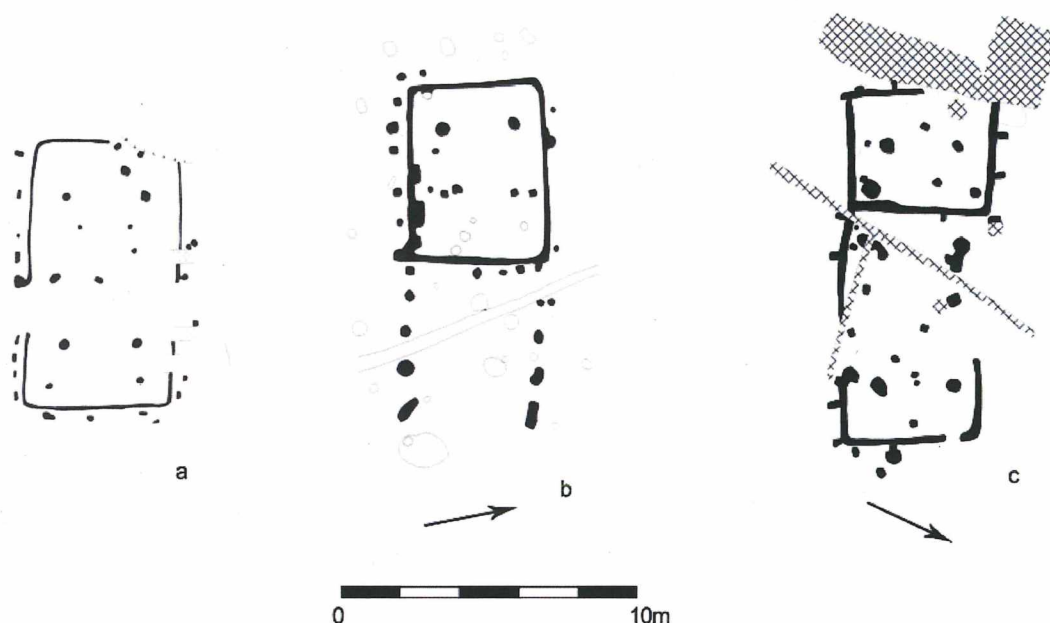
Uit *Sint-Gillis-Waas – Reepstraat* komen nog drie gebouwplattegronden die ditmaal wellicht uit de *VROEGE IJZERTIJD* stammen. Twee exemplaren hiervan vertonen een drieschepige indeling met wanden die bestaan uit een wandgreppel die onderbroken is door twee tegenover elkaar staande ingangen. Ze meten beide ongeveer 9 bij 5m. Op één ervan werd een ¹⁴C-datering uitgevoerd met als resultaat 2480 ±60 BP. Een ander gebouw uit de Vroege IJzertijd is tweeschepig met afmetingen van 8,2 tot 10m bij 3,5m en mogelijk tweefasig (BOURGEOIS et al. 2003; BOURGEOIS & VAN STRYDONCK 1995). Een recentere vondst te *Zelee – Zuidelijke Omleiding* toonde aan dat ook daar een volledig gebouwplattegrond uit de Vroege IJzertijd werd aangetroffen. Dit exemplaar meet 11 bij 5m en bestaat uit twee delen. Het grootste deel van 6m lang is omgeven door een standgreppel en vertoont binnenin enkele paalsporen die drieschepigheid suggereren. Het kleinere deel van 5m lang bestaat uit enkele paalsporen die in lijn met de lange wand van de omgreppelde ruimte staan. Palenzettingen binnenin ontbreken (DE CLERCQ et al. 2003). Het meest recent aangetroffen gebouw dat vermoedelijk uit de Vroege IJzertijd stamt is deze van *Waardamme – Vijvers*. Het gaat om een 18m lange en 5,5 tot 6m brede structuur waarbij de oostelijke wand uit een wandgreppel bestaat. De palenzetting van de vermoedelijke dragende structuur wijst opnieuw op een drieschepige constructie (DEMEYERE & BOURGEOIS 2005).

Duidelijke parallellen zijn er dus niet aangetroffen in Vlaanderen. De algemene bouwstijl vertoont overeenkomsten met de gebouwen van *Sint-Gillis-Waas – Reepstraat*, maar de

² Toen wel vermeld als een oude Romeinse fase

specifieke tweedeling vinden we enkel terug te Zele – Zuidelijke Omleiding, waarbij de afmetingen ook vooral met deze site vergelijkbaar zijn.

Richten we onze blik naar het buitenland, in se Nederland, dan vinden we er evenmin specifieke plattegronden terug. De bouwstijl komt wel erg overeen met enkele gebouwen te Colmschate (VERLINDE 1991; GROENEWOUDT & VERLINDE 1989), Loon-op-zand (ROYMANS & HIDDINK 1991), Oss-Ussen (SCHINKEL 1994) en St.-Oedenrode (VAN BODEGRAVEN 1991).

Figuur 12 : Enkele voorbeelden van de voornaamste vergelijkingsplattegronden uit Vlaanderen uit de Vroege IJzertijd. a) Sint-Gillis-Waas – Reepstraat (© BOURGEOIS & VAN STRYDONCK 1995); b) Zele – Zuidelijke Omleiding (© DE CLERCQ); c) Aalter – Kerkhof (© HOORNE – KLAD)

V.4. Bodemkundige sporen

Verspreid over het terrein bevinden zich nog een aantal grondverkleuring die niet antropogeen blijken te zijn. Het gaat hoogstwaarschijnlijk om bodemkundige fenomenen zoals bijvoorbeeld bioturbaties (verstoringen door dieren of planten).

VI. Synthese en Conclusie

Tussen 7 en 27 februari 2006 was de Kale-Leie Archeologische Dienst werkzaam op de geplande uitbreiding van het kerkhof te Aalter. Naast een vol- of postmiddeleeuwse laag met een mogelijk wegtracé werd er een erg belangrijke vondst uit de Vroege IJzertijd gedaan. Het gaat om een volledig hoofdgebouw. De structuur is drieschepig bestaande uit twee parallelle rijen met vier zware staanders en wanden die gefundeerd waren in wandgreppels met bijkomende palen langs de buitenzijde als ondersteuning. Het gebouw van 12 bij 5m vertoont een binnenindeling waarbij twee ruimtes van respectievelijk 4 en 8m lang gecreëerd werden. Veel vergelijkbare vondsten zijn er in Vlaanderen vooralsnog niet.

Dit onderzoek was belangrijk door een aantal redenen. Niet enkel is deze quasi volledige plattegrond uit de Metaaltijden een bijzondere vondst voor Vlaanderen, maar het toont ook aan dat onderzoek op kleinere percelen wel degelijk zijn nut heeft.

Bibliografie

- AMERYCKS J., VERHEYE B. & VERMEIRE W., 1995. *Bodemkunde. Bodemvorming, bodemeigenschappen, de bodems van België, bodembehoud- en degradatie, bodembeleid en politiek.*
- BOURGEOIS I., CHERRETTÉ B. & BOURGEOIS J., 2003. Bronze Age and Iron Age settlements in Belgium. An overview. In : *BOURGEOIS et al. 2003* : 175 – 299.
- BOURGEOIS J., 1991. Nederzettingen uit de late bronstijd en vroege ijzertijd in westelijk België : Sint-Denijs-Westrem en Sint-Gillis-Waas. In : *FOKKENS & ROYMANS 1991* : 171-180.
- BOURGEOIS J., 1999. Een inleiding in de archeologie. In: ART J. (red.), 1999. *Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel IV. Archeologie*, Gent : 87-193.
- BOURGEOIS J. & BAUTERS L., 1993. De nederzetting uit de metaaltijden van Sint-Denijs-Westrem. Resultaten van de noodopgravingen 1984 en 1986. In : *Archeologisch Jaarboek Gent 1992* : 131-155.
- BOURGEOIS J., BOURGEOIS I. & CHERRETTÉ B., 2003. *Bronze Age and Iron Age communities in north-western Europe*, Brussels.
- BOURGEOIS J. & VAN STRYDONCK M., 1995. ¹⁴C-datering van een huis uit de vroege ijzertijd te Sint-Gillis-Waas (O.-VI.). *Lunula III* : 66-67.
- DE CLERCQ W., BOURGEOIS I., DELRUE J., VAN DEN BREMT A., VERDONCK L., DE GROOTE K., GELORINI V., MOENS J., MORTIER S., DE MULDER G., DESCHIETER J., VAN PETEGHEM A. & BASTIAENS J., 2003. Meerfasige ijzertijdbewoning nabij de Schelde te Zele (prov. O.-VI.) : voorlopige resultaten van de opgravingen op de Zuidelijke Omleiding en de aangrenzende percelen (campagnes 2002). *Lunula XI* : 25-32.
- DEMEYERE F. & BOURGEOIS J., 2005. Noodopgraving te Waardamme (Oostkamp, West-Vlaanderen) : grafheuvels uit de Bronstijd en een bewoning uit de vroege IJzertijd. *Lunula XIII* : 25-30.
- FOKKENS H. & ROYMANS N. (red.), 1991. Nederzettingen uit de bronstijd en de vroege ijzertijd in de Lage Landen, Amersfoort. (= *Nederlandse Archeologische Rapporten* 13)
- GERRITSEN F., 2003. Local Identities. Landscape and community in the late prehistoric Meuse-Demer-Scheldt region, Amsterdam. (= *Amsterdam Archaeological Studies* 9)
- GROENEWOUDT B. & VERLINDE A.D., 1989. Ein Haustypus der NGK und eine Vorratsgrube aus der frühen Eisenzeit in Colmschate, Gem. Deventer. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 39 : 269-295.
- HOLLEVOET Y. & HILLEWAERT B., 1998. Het archeologisch onderzoek achter de voormalige vrouwengevangenis Refuge te Sint-Andries/Brugge (prov. West-Vlaanderen). Nederzettingssporen uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen. *Archeologie in Vlaanderen VI* : 191-207.
- RENFREW C. & BAHN P., 2000. *Archaeology. theories, Methods and Practise*, London.

ROYMANS N. & FOKKENS H., 1991. Een overzicht van veertig jaar nederzettingsonderzoek in de Lage Landen. In : *FOKKENS & ROYMANS 1991* : 1-19.

ROYMANS N. & HIDDINCK H., 1991. Nederzettingssporen uit de bronstijd en de vroege ijzertijd op de Kraanvensche Heide te Loon op Zand. In : *FOKKENS & ROYMANS 1991* : 111-128.

SCHINKEL K., 1994. *Zwervende erven. Bewoningssporen in Oss-Ussen uit de bronstijd en Romeinse periode. Opgravingen 1976-1986. Deel I en II*, Leiden.

VAN BODEGRAVEN N., 1991. Nederzettingssporen uit de bronstijd en de vroege ijzertijd op de Everse Akkers in St.-Oedenrode. In : *FOKKENS & ROYMANS 1991* : 129-140.

VANHEE D. & HOORNE J., Een ijzertijdkuil te Aalter-Warande (prov. Oost-Vlaanderen). *Lunula. Archaeologia protohistorica* XIV : 125-126

VERLINDE A.D., 1991. Huizen uit de bronstijd en de vroege ijzertijd te Colmschate. In : *FOKKENS & ROYMANS 1991* : 31-40.

Aalter - Kerkhof Kale-Leie Archeologische Dienst 2006

- ijzertijdspoor
- bodemkundig spoor
- ▨ jonger spoor
- ▨ recente versterking

